

Магістр 2 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

АНАЛІЗ ПРИВАБЛИВОСТІ ВНЗ ДЛЯ АБІТУРІЄНТА

Анотація. Розглянуто методики оцінки привабливості вищого навчального закладу для абітурієнта. Сформовано групи ВНЗ України за ступенем привабливості для абітурієнтів, визначено рейтинг навчальних закладів, відповідно до кожної з груп.

Аннотация. Рассмотрены методики оценки привлекательности вуза для абитуриента. Сформированы группы вузов Украины по степени привлекательности для абитуриентов, присвоен рейтинг учебным заведениям в каждой из групп.

Annotation. The methods for evaluating the attractiveness of higher education for the applicant are considered. The universities of Ukraine are grouped by the degree of attractiveness for applicants, educational establishments of each group are rated.

Ключові слова: вищий навчальний заклад (ВНЗ), кластерний аналіз, рейтинг.

Модернізація системи вищої освіти спрямована на забезпечення її якості, а отже і привабливості, відповідно до новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики. В умовах глобалізації процесів у світі, створення єдиного освітнього простору стратегічним завданням державної освітньої політики є вихід української освіти на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародної співпраці, розширення участі навчальних закладів, педагогів, студентів і науковців у проектах міжнародних організацій та співтовариств [1, с. 73].

Привабливість вищих навчальних закладів та якість освіти в них є національним пріоритетом і передумовою виконання міжнародних норм і національного законодавства щодо реалізації прав громадян на отримання освіти [1, с. 62]. Забезпеченню якості освіти підпорядковані матеріальні, фінансові, кадрові й наукові ресурси суспільства і держави, адресна підтримка студентів. Передбачається взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики. Держава здійснює моніторинг освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю.

Здебільшого, проблема оцінки привабливості ВНЗ полягає в тому, що в Україні немає жодної офіційно прийнятої методики для вирішення цього завдання.

У світі більшість абітурієнтів керуються даними світових рейтингів при виборі ВНЗ. Світові рейтинги вищих навчальних закладів з'явилися відносно недавно. Перший рейтинг був опублікований американським щомісячним журналом US News & World Report у 1983 році.

На цей момент можна виділити три найвідоміші міжнародні рейтинги. У 2003 році Інститут вищої освіти Шанхайського університету вперше опублікував рейтинг 500 найкращих університетів світу. Роком пізніше побачив світ рейтинг вищих

вперше був опублікований глобальний рейтинг Webometrics. Рейтинг Times надає суттєві переваги, – якщо ВНЗ потрапить до нього, його профайл з'являється на сайті міжнародного рейтингу, куди щодня заходять сотні тисяч відвідувачів з усього світу. Він містить інформацію про ВНЗ, з якою його представники можуть самостійно працювати: доповнювати, редагувати тощо. Інформація про ВНЗ публікується в друкованому довіднику Times Higher Education-QS (у разі, якщо університет

потрапив у ТОП-500); інформація про ВНЗ стає доступною для різних країн, що позитивно позначається на популярності ВНЗ у світі.

Рейтинги університетів світу включають основні ВНЗ, що ранжуються відповідно до формули, яка враховує:

- випускників-лауреатів Нобелівської або Філдсівської премії;
- співробітників-лауреатів Нобелівської або Філдсівської премії;
- статті, опубліковані в журналах Nature або Science;
- розміри та характеристики університетів;
- обсяги і доходи науково-дослідної роботи;
- рівень залучення іноземних викладачів і студентів.

Отримані результати наводяться у світових виданнях.

Більшість українських ВНЗ не входять до складу світових рейтингів вищої освіти, а ті, що туди потрапили, займають місця в другій сотні. З такою ж проблемою зіткнулися і європейські ВНЗ з багатою історією, коли у США виникли рейтинги вищих навчальних закладів як маркетинговий хід у конкурентній боротьбі місцевих ВНЗ за студентів і за замовлення на наукові дослідження від урядових структур. Коли мобільність потенційних студентів зросла, то ВНЗ Європи та Азії прагнули потрапити до рейтингів. Пізніше рейтингами став користуватися й апарат влади освіти, що розподіляє державне фінансування для ВНЗ. У міжнародних рейтингах ураховуються деякі показники, які просто не можуть існувати в реаліях України. Міжнародні рейтинги оцінюють університети як незалежні центри наукової та освітньої діяльності. Їхні бюджети складають мільярди доларів. Для вітчизняних університетів це недосяжні цифри.

Українські рейтинги закладів вищої освіти визначаються за інтегрованим показником, який базується на оцінках, отриманих за результатами опитування молоді та з висновків експертних інтерв'ю [2, с. 14]. За кожним з показників респонденти називають до десяти вищих закладів освіти III, IV рівнів акредитації, які вони вважають найкращими. Запитання ставляться як "відкриті" (без "підказки"), тобто респондент сам називає ВНЗ, так і "закриті". Кожен інтерв'юер має повний список ВНЗ України, по яких звіряється назва ВНЗ за відповіддю респондента.

Опитування проводяться в усіх областях України, а також в АР Крим, містах Києві та Севастополі. Рейтинги визначаються не лише за групою профільних ВНЗ, а й за окремими показниками.

Через різке скорочення абітурієнтів у 2011/2012 навчальному році [3], гостро постало завдання оцінки привабливості ВНЗ. На підставі проведеного дослідження сформовані групи за ступенем привабливості для абітурієнтів ВНЗ, визначено рейтинг навчальних закладів, відповідно до кожної з груп. Оскільки оцінка привабливості ВНЗ проводиться на основі використання системи показників, то кожен навчальний заклад розглядається як об'єкт у n-вимірному просторі. Тому для аналізу використовувалася багатофакторна кластеризація, яка дозволила отримати однозначну оцінку привабливості ВНЗ для абітурієнта при ідентифікації місця ВНЗ у багатовимірному просторі.

Для економічної інтерпретації результатів кластеризації використовуються три кластери:

ВНЗ з високою привабливістю – кластер характеризується високою кількістю поданих заяв та зарахованих на 1 рік навчання, високими значеннями загального конкурсу та місцями держзамовлення, найвищими балами ЗНО;

ВНЗ з середньою привабливістю – кластер характеризується середньою кількістю поданих заяв та зарахованих на перший рік навчання, середніми значеннями загального конкурсу та місця держзамовлення;

ВНЗ з низькою привабливістю – кластер характеризується низькими показниками вступу, нижчим за середній бал ЗНО.

У таблиці наведено результати кластеризації за даними 2011/12 навчального року.

Таблиця

Кластерний аналіз (2011/12 навчальний рік)

№ п/п	Характеристика кластеру	Кількість ВНЗ, од.	Рейтинг у групі	% від усіх поданих заяв	% зарахованих
1	Висока привабливість ВНЗ	19	НТУ "КПІ", Харківський національний університет радіоелектроніки, Львівська національна академія мистецтв, Донбаська державна машинобудівна академія	32,42	35,06
2	Середня привабливість ВНЗ	62	ХНЕУ, КНЕУ, Одеський державний економічний університет, Донецький державний університет управління, Київський національний торговельно-економічний університет, Кримський економічний інститут, ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Національний авіаційний університет, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	45,41	49,02

3	Низька привабливість ВНЗ	25	Донбаський державний технічний університет, Донецький національний технічний університет, Донецький національний університет, Київський національний університет будівництва і архітектури, Харківська національна академія міського господарства, НТУ "ХПІ", Чернівецький національний університет	10,08	15,92
---	--------------------------	----	---	-------	-------

Групування дозволяє зробити висновок, що провідні вищі навчальні заклади України зберегли свої позиції привабливості у кризовому 2011/12 навчальному році і належать до першого та другого кластерів (НТУ "КПІ", Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, НТУ "ХПІ", ХНЕУ). Яким ВНЗ надають перевагу абітурієнти наочно показує відсотковий розподіл їх заяв – майже 32 % абітурієнтів у 2011/12 році бажали стати першокурсниками 19-ти ВНЗ з першого кластеру. Однак ці ВНЗ мають високі вимоги до студентів – середній бал ЗНО у абітурієнтів складав 166,03 бала, при середньому по Україні 160,02 бала [4].

Однак досі є сумніви щодо об'єктивності й універсальності критеріїв оцінки діяльності ВНЗ. Продовжується пошук системи об'єктивних, простих і дешевих індикаторів якості освітньої діяльності й економічної успішності університетів світу. Такі індикатори повинні бути доступні не тільки соціологам, але і кожному абітурієнту.

Наук. керівн. Раєвська О. В.

Література: 1. Вища освіта в Україні: навч. посібн. / В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін. – К.: Знання, 2005. – 327 с. 2. Рейтинг українських вузів в 2003 году // Маркетинговые исследования в Украине. – 2003. – № 1. – С. 15–21. 3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Український центр оцінювання якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/>.